

Χένρυ Μίλλερ, *Ο Κολοσσός του Μαρουσιού*, μετάφρασις Ανδρέα Καραντώνη (εκδόσεις Γαλαξία, Αθήνα 1970) πρώτη αγγλική έκδοση Νέα Υόρκη 1941. Απόσπασμα 3ο

...Αν Επίδαυρος θα πη ειρήνη, οι Μυκήνες, που φαινομενικά είναι το ίδιο γαλήνιες και σιωπηλές, σου ξυπνάν ολότελα διαφορετικές σκέψεις και συγκινήσεις. Την προηγούμενη ημέρα, είχα μπει στον Κυκλώπειο κόσμο. Περάσαμε μέσα στα ερείπια της κάποτε απάτητης ακρόπολης μέσα από ένα άνοιγμα μήτρας, φτειαγμένο αν όχι για υπερανθρώπους, ασφαλώς για γίγαντες. Οι τοίχοι αυτής της μήτρας ήταν λείοι σαν αλάβαστρο, τους είχαν γυαλίσει οι παχειές προβειές, γιατί σ' όλη την περίοδο του σκότους που απλώθηκε σ' αυτή την περιοχή, οι βοσκοί φέρναν τα κοπάδια τους για να βρουν μαντρί. Η Τίρυνς έχει χαρακτήρα προϊστορικό. Πολύ λίγα απομένουν απ' αυτή την κάποτε πελώρια αποικία, εκτός από μερικά τείχη. Γιατί έπρεπε να συμβή έτσι, δεν το ξέρω, μα μου φαίνεται, εμένα, πως είναι πιο παλιά, τουλάχιστον στο πνεύμα, κι απ' τα καταφύγια των σπηλιών της Ντορντόνης. Νοιώθει κανείς πως η γη έχει πάθει βαθιές αλλαγές. Λένε πως η Τίρυνς ίσως είχε αποικισθή από την Κρήτη κατά την Μινωική περίοδο. ... Η Κρήτη της Μινωικής εποχής είναι ένα παράδειγμα πολιτισμού στηριγμένου στην ειρήνη. Η Τίρυνς αποπνέει σκληρότητα, βαρβαρότητα, καχυποψία, απομόνωση. Είναι σαν το σκηνικό μιας προϊστορικής ιστορίας του Ουέλλς, για έναν χιλιόχρονο πόλεμο ανάμεσα σε μονόφθαλμους γίγαντες και δυσκολοκούνητους δεινόσαυρους.

Οι Μυκήνες, που ακολουθούν την Τίρυνθα χρονολογικά, είναι κάτι ολότελα διαφορετικό. Η ησυχία τους σήμερα μοιάζει μ' ένα εξαντλημένο φοβερό κ' έξυπνο τέρας που αιμορραγεί. Οι Μυκήνες (και πάλι λέω δικές μου εντυπώσεις και διαισθήσεις) μοιάζουν νάχουν ζήσει ένα κύκλο πλατύ από ανάπτυξη και εκφυλισμό. Μοιάζουν να στέκουν έξω από τον χρόνο, μ' οποιαδήποτε ιστορική έννοια. Με κάποιο μυστηριακό τρόπο η ίδια η ράτσα του Αιγαίου που έφερε τους σπόρους του πολιτισμού από την Κρήτη στην Τίρυνθα, εξελίχθηκε εδώ σε ένα θεϊκό μεγαλείο, ξεπέταξε μια γρήγορη γενιά ηρώων. Τιτάνες, ημίθεοι – κ' έπειτα σαν να εξαντλήθηκε κι απόκαμε από το χωρίς προηγούμενο θείο τούτο λουλούδιασμα, έπεσε σε μια σκοτεινή, αιμοβόρα μάχη, που βάσταξε για αιώνες, τελειώνοντας σ' ένα σημείο τόσο μακρινό, που να φαίνεται μυθολογικό στους διαδόχους της. Στις Μυκήνες οι θεοί κάποτε περπάτησαν στη γη, δεν υπάρχει αντίρρηση γι' αυτό. Και στις Μυκήνες οι απόγονοι αυτών των θεών έπλασαν έναν τόπο ανθρώπου που ήταν ως το κόκκαλο καλλιτέχνης και συνάμα τέρας στα πάθη του.

[Και από την Πελοπόννησο στην Κρήτη]

... Και πάμε παρακάτω... ένα μοναχικό σπίτι, τετράγωνο, βαθιά χωμένο στο χώμα. Ένα μοναχικό ινδιάνικο πουέμπλος ανάμεσα σ' ένα μεγάλο κενό. Έχει μία πόρτα, δυο παράθυρα. Είναι χτισμένο σαν κουτί. Το καταφύγιο κάποιου ανθρώπου. Τι είδος πλάσματος είναι; Ποιος να ζη εκεί; Και γιατί; Πίσω από το

σπίτι, είναι σαν να ορθώνεται όλος ο αμερικανικός διάκοσμος. Τώρα κυλάμε ανάμεσα από νεκρές πολιτείες, από σκελετούς ελεφάντων, από χορταριασμένα θαλάσσια βάθη. Αρχίζει να βρέχει. Μπόρα ξαφνική, γοργή, που κάνει τη γη ν' αχνίζει. Βγαίνω από το αμάξι και περπατώ μεσ' στις λάσπες για να δω από κοντά τα ερείπια της Γόρτυνος. Ακολουθώ καταπόδι τις επιγραφές στον τοίχο. Μιλάνε για νόμους που κανείς πια σήμερα δεν τους υπακούει. Οι μόνοι νόμοι που μένουν είναι οι άγραφοι νόμοι. Ο άνθρωπος είναι ένα ζώο που σπάζει τους νόμους. Κι όμως είναι τόσο λίγο βέβαιος για τον εαυτό του.

Καταμεσήμερο. Θέλω να φάω στη Φαιστό κ' έτσι συνεχίζουμε. Η βροχή σταμάτησε, τα σύννεφα διαλύθηκαν. Ο γαλάζιος θόλος ανοίγει σα βεντάλια το γαλάζιο, μεταμορφώνεται σ' αυτό το ύστατο βιολεττί φως που δίνει σε κάθε τι το ελληνικό ένα ύφος ιερό, φυσικό, οικείο. Στην Ελλάδα σου έρχεται η επιθυμία να λουστής μέσα στον ουρανό. Θάθελες να πετάξεις τα ρούχα σου, να πάρης φόρα και να πηδήσης μέσα στο γαλάζιο. Θάθελες να κολυμπήσης μέσα στους αιθέρες σαν ένας άγγελος ή να πλαγιάσεις ακίνητος πάνω στο γρασίδι και στην τρέμουλη ηδονή μιας καταληψίας. Πέτρα και ουρανός εδώ συνταιριάζονται. Εδώ είναι η αέναη αυγή της αφύπνισης του ανθρώπου.

Το αμάξι γλιστράει πάνω στ' αχνάρια ζαρκαδιών, ύστερα σταματάει στην άκρη ενός άγριου πάρκου. «Εκεί πάνω», λέει ο άνθρωπος, δείχνοντας έναν απότομο βράχο, «είναι η Φαιστός». Πρόφερε τη λέξη. Το όνομα είχε ειπωθή. Μαγεία. Διστάζω. Θάθελα να προετοιμαστώ. «Καλύτερα να πάρης το φαΐ μαζί σου», μου λέει ο άνθρωπος. «Μπορεί να μη βρης τίποτα να φας εκεί πάνω.» Πήρα το χαρτονένιο κουτί με το φαγητό στο χέρι, και σιγά – σιγά, συλλογισμένος, ευλαβικά, άρχισα το προσκύνημα.

Ήταν μια από τις σπάνιες φορές στη ζωή μου που είχα ολότελα τη συνείδηση πως βρίσκομαι στα πρόθυρα μιας μεγάλης εμπειρίας. Κι όχι μόνο το ήξερα αυτό, μα αισθανόμουν μια ευγνωμοσύνη. Ευγνωμοσύνη γιατί ζούσα, γιατί είχα μάτια κ' έβλεπα, γιατί άντεχαν τα πόδια μου και τα πνευμόνια μου, γιατί είχα κυλιστή στο αυλάκι, γιατί πεινούσα, γιατί είχα ταπεινωθή, γιατί είχα κάνει όσα είχα κάνει για να καταλήξω, τέλος, σ' αυτή την κορυφή, σ' αυτή τη στιγμή της ευδαιμονίας.

Διάβηκα ένα - δυο ξύλινα γεφυράκια, στο βάθος της κοιλάδας, και σταμάτησα πάλι μέσα στην παχειά λάσπη που βυθίζονταν τα παπούτσια μου για να δω τη μικρή έκταση που είχα περάσει. Στη στροφή του δρόμου, θάρχιζε το κοπιαστικό ανέβασμα. Είχα την αίσθηση πως με περιτριγύριζαν ελάφια. Κ' είχα ακόμα μιαν άλλη δυνατή διαίσθηση, επιτακτική. Πως η Φαιστός ήταν το θηλυκό κάστρο του Μίνωα. Ο ιστορικός θα χαμογελάσει, βέβαια κάτι καλύτερο ξέρει από μένα. Μα αυτή τη στιγμή, δίχως να νοιάζωμαι για αποδείξεις, δίχως να λογαριάζω τη λογική, είδα στη Φαιστό την κατοικία των βασιλισσών – κι από τότε, δεν άλλαξα γνώμη. Κάθε σκαλί που με ανέβαζε προς την κορυφή, μου δυνάμωνε αυτή την εντύπωση.

Σαν έφτασα στην άκρη του γκρεμού, είδα ένα στενό μονοπάτι, που καθώς ανοιγόταν μπροστά μου, ωδηγούσε προς το περίπτερο που είχαν χτίσει εκεί για τους ξένους. Ξαφνικά είδα έναν άνθρωπο να στέκεται στην άλλη άκρη του μονοπατιού. Όσο πλησίαζα, άρχιζε να κάνη κάθε λογής τεμενάδες. Σκέφτηκα πως αυτός θάπρεπε νάταν ο κύριος Αλέξανδρος.

«Ο Θεός σας έστειλε», είπε, δείχνοντας με το δάχτυλο τον ουρανό, και χαμογελώντας εκστατικά. Με αλάφρωσε από το σακκάκι μου κι από το χαρτοκούτι πούχε το φαγητό μου, και χοροπηδώντας μπρος μου, μου έλεγε πόσο χαιρόταν που έβλεπε ξανά έναν άνθρωπο. « Αυτός ο πόλεμος», έλεγε, τρίβοντας τα χέρια του, κ' υψώνοντας ευλαβικά τα μάτια του σε μια βουβή ικεσία, «αυτός ο πόλεμος ... κανείς πια δεν έρχεται εδώ. Ο Αλέξανδρος είναι ολομόναχος. Η Φαιστός νεκρή. Την ξεχάσανε τη Φαιστό.» Σταματήσαμε κ' έκοψε ένα λουλούδι που μου το προσέφερε. Κοίταξε το λουλούδι με θλίψη σα να λυπόταν μαζί του για την κακή του μοίρα ν' ανθίζει απαρατήρητο εδώ πάνω.